

İsveç
Yılın Kitabı
2024

TURNALAR GÜNEYE UÇARKEN

ROMAN

İsveççe Aslından Çeviren
Yonca Mete Soy

LİSA RİDZÉN

Onu mirastan mahrum edip hiçbir şey bırakmamayı hayal ediyordum.

Sixten'i, hem benim hem de onun iyiliği için benden almak istediğini söylüyordu; benim gibi ihtiyarların ormanda yürümemesi gerekiyormuş, Sixten gibi köpeklerin de köy yolunda bir ileri bir geri yürümektense daha uzun yürüyüşlere ihtiyacı varmış.

Mutfak kanepesinde yanımda yatan Sixten'e baktım. Kocaman bir esnemeyle ağzını açıp başını karnıma yasladı. Şişmiş parmaklarımı tüylerinin arasına gömüp başımı salladım. O aptal ne bilirdi ki? Onun istediği olmayacaktı.

Ingrid mutfak masasından iç çekti.

“Hiçbir şey için söz veremem Bo, ama elimden geleni yapacağım. Çünkü bu bana doğru gelmiyor,” dedi bir yandan evde bakım hizmetleri günlüğüne yazmaya devam ederken.

Başımınla onaylayıp hafifçe gülümsedim. Sixten konusunda bana yardım edebilecek biri varsa, o da Ingrid'di.

Şöminedeki odunlar çıtırdıyordu. Alevler huş ağacı odununun etrafında adeta dans ederken insanın gözlerini onlardan ayırması zordu. Aklıma bu sabah Hans'la yaptığım telefon görüşmesi geldi ve yine sinirlenmeye başladım. Sahi, oğlumuz kendini ne zannediyordu? Sixten'in nerede yaşayacağına karar vermek ona düşmezdi.

Öfkeden yorulmuş halde bir anlığına gözlerimi yumdum. Ingrid'in hareketlerini dinlerken derin nefesler aldım. Öfkem yavaş yavaş diniyordu.

Öfke patlamamın ardından son zamanlarda içimi kemiren o duyguyu yeniden hissettim; göğsümü ileri geri tırmalayan o sızıyı. Bir şeyleri farklı yapmam gerektiği hissi.

“Son günlerde kafanı ne kadar yoruyorsun böyle şeylere,” demişti Ture geçen gün telefonda ona açıklamaya çalıştığımda.

Sixten ile mutfaktaki kanepeye uzanmış Ingrid'i dinlerken onun haklı olabileceğini düşündüm.

Çünkü senden sonraki boşlukta, Fredrika, daha önce hiç düşünmediğim şeyleri düşünmeye başladım. Hiçbir zaman fazla şüpheli biri olmamıştım, hep ne istediğimi bilir, iyiyle kötüyü birbirinden ayırt edebilirdim. Hâlâ da öyleydim ama kendime sorular sormaya başlamıştım.

Olayların neden böyle geliştiğini merak eder oldum. Annemi ve ihtiyarı daha önce hiç düşünmediğim kadar düşünüyordum. Ama en çok Hans'ı; babamla yaşadıklarımı onunla da yaşamak istemiyordum.

Ama sonra Sixten hakkındaki saçmalıklar ortaya çıktı, o kadar sinirlendim ki ne yapacağımı bilemedim. Lanet olsun, Sixten'i benden alırsa işleri yoluna koyamazdım.

“Öğle vakti onu küçük bir yürüyüşe çıkaracağım,” dedi Ingrid, kararlı bir tavırla günlüğü kapatıp.

O küçücük gözler bir anda ışıldadı. Ingrid'in de bir köpeği vardı ve Sixten'i benden alacaklarını düşünmek bile onu öfkeliyordu. Elini kısa, kırılmış saçlarında gezdirip ilaç kutusunu aldı. Tüm hapların orada olup olmadığını kontrol etti; kalp ilaçlarını ve gerekli olan diğerlerini.

“Teşekkür ederim,” dedim çayımı yudumlarken.

Eğer bir kızımız olsaydı, onun Ingrid olmasını isterdim. Ingrid, Hans’ın yan sınıfındaydı, büyükbabası da Ranviken’deki kereste fabrikasında babamla birlikte çalışmıştı.

Bugün üzerinde sadece göğsünde evde bakım hizmetlerinin logosu olan lacivert bir polar kazak vardı. Üşümüyor muydu? Geldiğinde ceket bile yoktu. Şimdilerde insanların üşümemelerine hayret ediyordum. Eskiden yılın yarısını çorapsız geçirir, mayıs geldi mi şortumu geçiriverirdim üzerime. Artık sürekli üşüyor ve dışarı ısınsa da ateş yakıyordum. Bunun beklenen bir durum olduğunu söylüyordu doktorlar ve bakıcılar, böyle olması normaldi.

Sen de üşüyordun, Fredrika. Ne zaman ziyarete gelsek sana eski örgü hırkalarından birini giydirmiş oluyorlardı.

Ingrid kaşlarını çattı. Birim dozla ilgili bir şeyler mırıldanıyor gibiydi. Gün gelecek o da cılız bir bahar keçisi gibi soğuktan donacaktı.

İlaç kutusunu bir kez daha kontrol edip onu arayan olup olmadığına bakmak için cep telefonunu eline aldı. Ingrid’in bir ailesi olup olmadığını bilmediğimi fark ettim. Yoksa unutmuş muydum? Etrafımdaki insanların sorularına verdiği cevaplardan bazı şeyleri unuttuğumu anlayabiliyordum. Hans bu duruma sinir oluyordu. “Az önce sordun ya,” diyordu.

Ingrid beni asla böyle gülünç hissettirmezdi.

Senin eski kırkyama yorganlarından birinin üzerine uzanmış Ingrid’i izlerken pozisyon değiştirdim. Eminim harika çocukları vardı; nazik ve iyi yetişmişlerdi.

Mutfak masasına koyduğu kuşburnu çorbası kâsesine uzandım. Ağzımı ılık, yoğun kıvamlı çorbayla doldurdum. Kuşburnu çorbası hâlâ sevdiğim nadir şeylerdendi. Tadı değişen o kadar çok yemek vardı ki. Kremalı hamur işleri artık yenecek gibi değildi,

küf tadı geliyordu. Yine de Hans arada bir kremalı pasta almakta ısrar ediyordu.

“Çok zayıfsın,” diyordu, kaslarımın zayıf olması benim suçummuş gibi. Bu yaşlanan, işe yaramaz vücut benim icadımış gibi.

Kâseyi masaya koyup alt bıyığıma bulaşan çorba damlalarını emdim.

Ingrid şömineye birkaç odun daha koydu. Odunla uğraşmaya alışkındı. Erkek kardeşiyle odunları tek seferde bölen bir odun işlemcileri vardı. On iki ton ağırlığındaydı. Ailesini şahsen tanı-mıyordum ama kim olduklarını biliyordum. Annesiyle babası erken yaşta ölünce çiftliğin sorumluluğunu Ingrid üstlenmişti.

Bazı bakıcılar ateş yakmayı bilmiyordu. Odunu tepeleyip yukarıdan yakmak yerine tabana yerleştiriyorlardı. Başlarda onlara doğrusunu söylüyordum ama zamanla yoruldu. Özellikle genç olanlar hiçbir şey bilmiyordu. İhtiyar hakkında söylenecek çok şey vardı ama hakkını yemeyeyim, en azından bana ateşi düzgün bir şekilde yakmayı öğretmişti. Bugünün gençleri yarından ötesini düşünmüyordu, her şey önlerine koyuluyordu, bize çocukken öğretilen şeyleri bilmiyorlardı. Başlarına bir şey gelse ne yapacaklardı? Elektrikler ya da şebeke suyu kesilse ne olacaktı? Hepsi kâğıttan bir ev gibi yıkılırdı.

Gözlerimi ateşe diktim. Renäs deresinden gelen su, şömine ve bodrumdaki erzaklarla muhtemelen uzun süre hayatta kalabilirdim. Ateş kabuklarda tutuşup şiddetli alevlere hızla dönüştü. Dans eden sarılıklar bana Hans’ın çocukluğunu hatırlattı; ateşin önünde nasıl da alevler tarafından hipnotize olmuş gibi otururdu; hâlâ gözümün içine bakıp söylediğim her söze kulak verdiği zamanlar.

“Hans ateş yakmamı da istemiyor. Sadece Sixten’i değil, odunlarımı da benden almak istiyor,” diye kıkırdadım her ne kadar göğsüm sızlasa da. “Onun yerine kaloriferleri açabileceğimi, buna paramın yeteceğini düşünüyor.”

“Biliyorum,” dedi Ingrid, tabakları yıkarken. “Ama senin iyiliğini düşünüyor biliyorsun. Şöminenin damperini kapatmayı unutmandan, odunları getirirken ya da Sixten’i gezdirirken düşmenden korkuyor.”

Ya da belki de bencillik ve aptallık, demek istiyordum ama onun yerine dudağımı ısırardım.

“Odun olayını kafana takma. Buraya o kadar sık geliyoruz ki bir şey unutursan hemen fark ederiz.”

Elimi sakalıma götürüp Hans’ın umurunda olmadığını mırıldandım ama Ingrid beni duymuyor gibiydi.

“Akşama Eva-Lena gelecek,” dedi bir süre sonra.

Bu beni kızdırdı, gözlerimi açmadan başımla onayladım ama uykunun gücünün beni yakında sakinleştireceğini biliyordum.

Eva-Lena, Ingrid havalar soğuyup buzda yürürken ters adım atınca ayağını kırmış, bize gelmeye başlamıştı. Ingrid birkaç hafta gelememişti ben de o cadıya katlanmak zorunda kalmıştım. Üstüne üstlük bir de Frösön’den geliyordu.

Bakıcılar günde dört kez beni ziyaret ediyorlardı. Hans bu konuyu sen gittikten yaklaşık altı ay sonra ilk kez açtığına, bunu çok saçma bulmuştum. Yüzüne gülmüştüm ama sonrasında pişman oldum. Sonuçta benim iyiliğimi düşünmüştü.

O zamanlar hayatımın kontrolü hâlâ bende idi.

İyi ki hayatımda Ture vardı. Benden çok önce evde bakım hizmeti almaya başlamıştı. Düşünce, sağlık merkezine gitmek zorunda kalmıştı, oradaki genç bir doktor da onu hemen evde bakıma almıştı. Ture’nin yalnız yaşadığını ve ev işlerinde ona yardım edecek kimsenin olmadığını öğrendiğinde endişelendiğini söylemişti delikanlı.

Ancak Ture, hayatı boyunca yalnız yaşamış biri olmasına rağmen, evine sürekli insanların girip çıkması fikrine alışmıştı.

Ama duş almaktan hoşlanmıyordu. Ture'nin aksine, beni çıplak görmeleri umurumda değildi. Onun için rahatsız ediciydi ama. Yaşlı, yıpranmış vücuduna bakmak zorunda kalanlara acıdığını söylüyordu.

Beni en çok rahatsız eden, denge sorunumdu. Daha iyi olsaydım, Sixten'i uzun yürüyüşlere çıkarmak çocuk oyuncağı olurdu. O zaman onun hakkında bu kadar yaygara kopmazdı. Hans'a da bu kadar kızmak zorunda kalmazdım.

Ingrid dışında en sevdiğim bakıcı Johanna'ydı. Bölviiken'den geliyordu ve torunumuz Ellinor yaşındaydı. Tıpkı bir zamanlar annesinin olduğu gibi iri ve gürültücüydü. Hayatımda gelecek pek bir şey kalmamış olsa da ağzından beni güldürebilecek her şey çıkabilirdi. Ture'ye gün aşırı yeni birileri gelip gidiyordu. Eğer bana o kadar çok kişi gelseydi hemen belediye görevlisini arardım. Elbette evinize girip çıkan insanları tanıma hakkınız vardı.

Ingrid mutfak sandalyesinden kalkarken, "Gitmeden önce birkaç odun daha atayım, böylece istersen uyuyabilirsin," dedi. Oraya ne ara oturduğunu fark etmemiştim bile.

Tabağı ve sandviçi küçük parçalara ayırmak için kullandığı çatal bıçak takımını aldı. Alt sıradaki dişlerimden sadece ikisi kalmıştı ve eğer Ingrid sandviçi parçalara ayırmasa yemem uzun zaman alırdı. Hans diş köprüsü yaptırمام için beni sıkıştırıyordu. Ama bence gereksizdi. Kalan azıcık zamanım için boşa masraftı. Krem peynir fena değildi. Belki sert peynir kadar iyi değildi ama sonuçta hayatta her şeye sahip olamazdınız.

Sixten bacağıma yaslanarak yatıyordu, göğsümde bir sıkışma hissettim. Birden seninle konuşma isteği duydum ama biz öyle çok konuşan insanlar olmadık hiç. Odunları getirebileceğimi ve

Sixten'i yürüyüşe çıkarıp sadece ormanın kenarına gidip çışını yaptırıp dönmemi söyledin bana.

Sen gideli üç yıldan fazla oldu; oğlumuz seni almaya geldiğinde bana ne olduğunu anlamadığın o bakışı attığından beri. Gitme vaktinin geldiğini ve gittiğin yerde daha iyi olacağını söylemişti bana oğlumuz.

Ona inanmadığını, burada benimle alışık olduğun yerde kalmayı tercih ettiğini anlamıştım. Bir süre gözlerinin içine baktım. Tek istediğim kalmandı. Ama sonra elini tutup nazikçe sıkıp, "Hans haklı, artık sana çok daha iyi bakılacak," dedim.

Tüm varlığım buna karşı olsa da sana iyi bakamayacağımı biliyordum.

Önce masanın üzerindeki kavanoza, sonra da Ingrid'e baktım. Kendim açamıyordum, parmaklarım kapağı kavrayamayacak kadar zayıf ve katıydı. Hâlâ kafam kadarlardı ama güçsüzlerdi, onları bükemiyordum.

En son muayeneye gittiğimde doktor, "Sosis parmaklar senin yaşında ve senin tıbbi geçmişine sahip biri için normal," demişti. Ingrid açması daha kolay ama kokunun kaybolmaması için hava geçirmez başka bir kavanoz bulmuştu, ama ben onu da açamıyordum.

"Açmamı ister misin?" diye sordu, sırtı bana dönük.

Bakışlarımı hızla aşağıya çevirdim. Bu konuda bana pek çok kez yardım etmiş olsa da utanıyordum. Kokusunu hatırlamak için demans hastası karınızın şalını bir kavanozda saklamak zaten yeterli kadar acınası bir durumdu. Bu yüzden bunu sadece Ingrid biliyordu. Senin önünde bile utanırdım herhalde. Biz birbirimize sevgi dolu sözler söyleyenlerden değildik. Buna ihtiyacımız olmazdı.

Ingrid kapağı çevirip kavanozu bana uzattı. Sonra da arkasını dönüp mutfak tezgâhını silmeye devam etti.

Şalın lifleri arasında derin bir nefes aldım. Yanma hissini göz kapaklarımın arasında kalması için gözlerimi kapadım. Kimse bana yaşlandıkça gözlerin sulanmasının normal olduğunu, gözyaşlarının neredeyse tüm anılara tutunduğunu söylememiştii.

Şalı, Hans henüz kendi başına yürüyemeyecek kadar küçükken, kasabadaki bir bahar pazarından almıştın. Hans, köy yolunun diğer tarafında oturan komşularımızdan aldığımız bebek arabasında oturuyordu. Çakıllı yollara uygun olduğunu düşündüğün büyük tekerlekleri olduğunu hatırlıyordum. Başlangıçta şal koyu kırmızıydı, ama yıllar geçtikçe farklı renklerde küçük yamalarla onu onardın. Hava soğuksa boynuna birkaç kez sarardın, sıcaksa omuzlarınıza bağlardın.

Hans, Brunkullagården'e gitmek üzere çantayı hazırlamana yardım ederken, "Bunu yanında götürmeyecek misin?" diye sormuştum sana ön kapımızdan son kez çıkarken.

Arkana döndün ve bir an için yanımda olduğunu, bana teşekkür edip unuttuğın bir şeyi hatırlattığımda yaptığın gibi gülümseyeceğini düşünmüştüm. Ama elimde yabancı bir nesne tutuyormuşum gibi bana sorgulayıcı bir bakış atmakla yetindin.

Kokunu korumak için şalı çok uzun süre kavanozun dışında bırakmaya cesaret edemiyordum. Artık çok farklı kokuyordun, sabunlarını ve kremlerini değiştirmişlerdi. Demans sadece beynini değiştirmemiştii.

Şalı toplayıp tekrar kavanozun kapağını çevirmeyi başardım, açmaktan daha kolaydı. Ingrid'in sıkması için kavanozu masanın üzerine koyup başımı yastığa yasladım.

Ingrid'in bulaşıkları yıkarken çıkardığı ses ninni gibi geliyordu. Kendimi ateşlere kaptırmışken bana veda edip sokak kapısını arkasından kapattığını zar zor fark ettim.

Yaz gecelerinin aydınlığı yavaş yavaş uzamaya başlamış olsa da mutfak karanlıktı. Sadece birkaç küçük pencere vardı ve kahverengi tavan içeri sızan azıcık ışığı yutuyordu.

Ateş çıtırdıyordu ve Sixten ağır ağır nefes alıyordu. Kulaklarının arkasını ve boynunu kaşıdım. Oralardaki tüyleri, yavruyken kafasının tamamı kadar yumuşak ve kabarıktı. Fåker'den Fredrikssonlar yeni bir yavru köpek isteyip istemediğimizi sorduğunda şüpheyle yaklaşmıştın. Sixten onlardan aldığımız yedinci köpekti. Geyik avına yardımcı olan yüzlerce köpek yetiştirmiş olmalıydı. Yeni bir köpek için çok yaşlı olduğumuzu düşünmüştün. Hans da seninle aynı fikirdeydi. Saçmaladığınızı düşünüp sizi karamsarlıkla suçlamıştım.

Bir akşam yemeği sırasında sinirlenip bir köpek bakmak için yaşlıysam, oturup ölümümü mü beklemem gerektiğini sormuştum. Birkaç gün sonra Hans bizi Fåker'e götürmüştü. Sixten'i ön koltuktan kaldırıp senin kucağına bıraktığımda sen de fikrini değiştirmiştin. Larssonlara gidip kurutmak için bir parça ciğer almıştın, böylece yavruyu eğitecek bir şeyimiz olmuştu. Demansının ilk belirtilerinin ortaya çıkmasından tam bir yıl önceydi.

Sixten'in kulağını nazikçe tuttuğumda hafif bir horlama sesi çıkardı. Bu hareket bana parmaklarımın ne kadar kaskatı olduğunu hatırlattı. Kalp hapını almaya başlayınca romatizma hapını bırakmak zorunda kalmıştım. Ama en azından fazla canım yanmıyordu.

“Gerektiğinde kalp ve eklemler arasında seçim yapmak çok da zor değil, değil mi?” demişti geçici doktor hafif bir gülümsemeyle.

Doktor düşüncelerimi bölmeden önce, belki de kalp krizinden ölmenin hiç de fena olmayacağını düşündüm.

“Eğer sorunuz yoksa, bu seferlik işimiz bitti,” dedi ekrana dönüp.

Parmaklarının klavyeye vuruşu, acelesi olduğunu ve gitmesi gereken başka bir yer olduğunu gösteriyordu. İnce kır saçları, yuvarlak

kafasının üzerinde çirkin bir bone gibi duruyordu. Emeklilik yaşına yaklaşıyor olmalıydı. Geçici doktorların bir ayda, benim kereste fabrikasında bir yılda kazandığım kadar kazandığını duymuştum. Kendi doktorumun nerede olduğunu sorduğumda bana annesinin Jämtland'lı olduğunu söylemişti. Sanki benim için önemliydi.

Ayağa kalkıp bastonumu masaya vurup ona bir kavanoz ringa balığı kutusunun kapağını bile açamayan ellere sahip olmanın nasıl normal olabileceğini, insanın nasıl olur da bununla düşüp ölmek arasında bir seçim yapmak zorunda kaldığını sormak istemiştim. Ama aradığım kelimeler birden kayboldu ve bir daha da onları bulamadım.

Hans'ın ayağa kalkıp ona bunu kabul etmeyeceğimizi söylemesini, beni kolumdan tutup her şeyi düzeltmesini bekliyordum. Tıpkı benim otobüs durağında komşunun çocuğunun ona kozalak fırlattığı zaman yaptığım gibi. Çocuğun kazağından yakalayıp onu hendeğe itmiştim. Hans ise ceketimi uzatıp ayağa kalkmıştı. Ve eve gitmiştik.

Sixten horluyordu, tekrar kulağını tuttum. Başparmağımla diğer parmaklarım arasında hâlâ oldukça iyi bir kavrama sağlayabiliyordum. Ingrid, seksen dokuz yaşındakilerin çoğundan daha sert çimdiklediğimi söylüyordu. Ama seninki daha da sertti, Fredrika. Brunkullagården'deki personel söylemişti. Belki de utanmalıydım, ama giysilerinin içinde parmaklarını eklemlerin bembeyaz olana kadar sıkıldığını duyunca mutlu olmuştum.